

Noten:

- 1 *Gelderse Kroniek van Willem van Berchen*, A.J. de Mooy, blz. 22 voetnoot 1.
- 2 Vanaf 1630 zijn er meer gegevens te vinden over de mensen die met de Biltse molen te maken hadden, omdat toen het Register van transporten, plechten e.a. scabinale akten van het Gerecht van Oostbroek en De Bilt werd ingesteld.
- 3 *Statenaarchief* nr. 232 dl. 17.
- 3 Ant. Matthaëus, *Analecta veteris aevi*, 2e dr., 's-Gravenhage 1738;
- 4 Landmeetkundige dienst v.h. Kad. te Utrecht;
- 5 *Uit het verleden van De Bilt*, mr. P.H. Damsté, 2e dr. 1971;
- 6 *De Bilt een Utrechts dorp in vroeger eeuw*, E.E. Gewin, 2e dr. 1944;
- 7 *Economisch-Historisch Jaarboek* dl. III, *Bescheiden betreffende een verdwenen Nederl. Nijverheid: de Vingerhoedenindustrie*, G. van Klaveren Pzn.;
- 8 *Bijdragen en Mededelingen v.h. Historisch Genootschap* dl. XXXI, prof. dr. G.W. Kernkamp;
- 9 *Tegenwoordige Staat*, dl. XXII;
- 10 Maandblad *Oud-Utrecht* 1972 bl. 14;
- 11 *Het Molenaarsgeslacht Van Wichen*, R.G. Lathouwers 1987 (niet in de handel; Gem. Arch. De Bilt).

Verdere bronnen en literatuur:

- 1 Gemeente De Bilt:
  - a Oud-Archief, Gerechtsnotulen
  - b Bevolkingsregister;
- 2 Rijks Archief Utrecht:
  - a Rekeningen Vrouwenklooster, KKK 1144
  - b Scabinale Acten, Rechterlijke Archieven 1351
  - c Rekeningen Oostbroek, KKK 542
  - d *Cartularium* van Oostbroek, KKK 529;

Kranteknipsels: Rijks Arch. Utrecht.

IETS OVER VINGERHOEDMOLENS

Abe Postema

In het artikel van de heer Meijer wordt gesproken over een vingerhoedmolen. We gaan hier heel kort in op de werking van deze industriemolen.

In de vingerhoedmolen werden slijp- en polijststenen aangedreven. Omdat voor het (bij)slijpen van voorwerpen als vingerhoeden veel water nodig was, waren slijp- en polijstmolens meestal waterradmolens. Een deel van het water dat naar het rad werd geleid, werd afgebogen naar de slijpstenen.

Veel vingerhoedmolens hadden overigens een niet zo vreedelievende voorgeschiedenis: oorspronkelijk werden in deze molens vaak harnassen geslepen en gepolijst. Na de uitvinding van kanon en geweer bood het kuras echter geen bescherming meer; om economisch het hoofd boven water te houden, zochten molenaars daarop naar andere produkten. Sommige legden zich voortaan toe

op het slijpen en boren van geweerlopen, andere gingen vingerhoeden maken. Vaststaat dat de Biltse waterradmolen geen harnasmolen is geweest, maar van begin af aan als vingerhoedmolen is opgezet. Ten tijde van de ingebruikstelling was de tijd van de harnassen al voorbij.

Ook het fabriceren van vingerhoeden was op den duur niet meer lonend: behalve met de concurrentie van porseleinen exemplaren uit de Duitse landen kreeg men ook met de serieproductie uit het tijdperk van de industriële revolutie te maken.

Vingerhoedmolens bestaan reeds lang niet meer. Een interieur ervan valt helaas ook nergens meer te bezichtigen.